

**LARINGOSPAZMDA YORDAM KO'RSATISH QOIDALARINI
O'RGANISH**

*Norin Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi tibbiyot texnikumi
maxsus fan o'qituvchisi*

Ahmadaliyeva Gulnoza Sharifjon qizi

fan: Pediatriyada hamshiralik kasalliklari

Elektron pochta: uzuz21706@gmail.com

Tel: +998939279427

Annotatsiya: *Laringospazm – bu hiqildoq mushaklarining to'satdan refleksli qisqarishi bo'lib, nafas yo'llarining qisman yoki to'liq yopilishiga olib keladi va hayot uchun xavfli holat hisoblanadi. Ushbu maqola laringospazmning etiologiyasi, patofiziologiyasi, klinik ko'rinishlari, differensial diagnostikasi va shoshilinch yordam ko'rsatish qoidalarini o'rganadi. Maqolaning maqsadi tibbiyot xodimlarining ushbu hayot uchun xavfli holat haqidagi bilimni oshirish va laringospazmda samarali shoshilinch yordam ko'rsatish ko'nikmalarini rivojlantirishdan iborat. Bundan tashqari, maqolada laringospazmning kam uchraydigan sabablari, asoratlari va prognozi ham muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Laringospazm, hiqildoq, shoshilinch yordam, nafas olish yetishmovchiligi, intubatsiya, reanimatsiya, differensial diagnostika, prognoz.*

Kirish

Laringospazm (hiqildoq spazmi) - bu hiqildoq mushaklarining to'satdan va nazoratsiz qisqarishi bo'lib, nafas yo'llarining torayishiga yoki to'liq yopilishiga olib keladi. Bu holat har qanday yoshdagi odamlarda, shu jumladan chaqaloqlar, bolalar va kattalarda ham uchrashi mumkin. Laringospazmning tez va samarali davolash bo'lmasa, gipoksiya (kislorod yetishmasligi), miya shikastlanishi, yurak aritmiyasi va hatto o'limga olib kelishi mumkin. Shuning uchun tibbiyot xodimlari, ayniqsa shoshilinch tibbiy yordam shifokorlari, anesteziologlar, reanimatologlar va pediatriklar laringospazmning sabablari, belgilari, differensial diagnostikasi va yordam ko'rsatish

qoidalarini yaxshi bilishlari kerak. Ushbu maqola laringospazmning barcha jihatlarini batafsil yoritishga qaratilgan.

Etiologiya

Laringospazmning sabablari juda xilma-xil bo'lishi mumkin. Ularni quyidagi asosiy guruhlariga bo'lish mumkin:

1. Refleksli laringospazm:

o Nafas yo'llarining irritatsiyasi:

▪ **Begona jismlar:** Bolalarda ko'proq uchraydi. Oziq-ovqat bo'laklari, mayda o'yinchoqlar va boshqa narsalar nafas yo'llariga tushishi va refleksli laringospazmga olib kelishi mumkin.

▪ **Suyuqlik aspiratsiyasi:** Qon, qusuq, tupurik yoki suvning nafas yo'llariga kirishi. Bu, ayniqsa, hushsiz holatdagi bemorlarda xavfli.

▪ **Kimyoviy moddalar:** Tutun, irritant gazlar, аэрозо́ллар.

o Tibbiy muolajalar bilan bog'liq laringospazm:

▪ **Intubatsiya va ekstubatsiya:** Umumiy anesteziya vaqtida endotraxeal naychani kiritish yoki olib tashlash hiqildoqni irritatsiya qilishi va laringospazmga olib kelishi mumkin.

▪ **Bronxoskopiya:** Nafas yo'llarini tekshirish uchun bronxoskop kiritish ham laringospazmga sabab bo'lishi mumkin.

▪ **Nazolaringoskopiya:** Burun orqali hiqildoqni tekshirishda.

o Gastroezofageal reflyuks (GERB):

▪ Me'da kislotasining hiqildoqqa doimiy ravishda tushishi hiqildoq shilliq qavatining yallig'lanishiga va sezgirligining oshishiga olib keladi. Bu esa refleksli laringospazmga sabab bo'lishi mumkin.

2. Nerv sistemasi kasalliklari:

o **Epilepsiya:** Epileptik tutqanoqlar vaqtida laringospazm kuzatilishi mumkin.

o **Tetanus:** Tetanus toksini nerv sistemasiga ta'sir etib, mushaklarning, shu jumladan hiqildoq mushaklarining spazmiga olib keladi.

- **Miya shikastlanishi:** Miya shikastlanishi nerv sistemasi funktsiyasining buzilishiga va laringospazmga olib kelishi mumkin.

- **Nerv-mushak kasalliklari:** Miasteniya, дистрофия.

3. **Allergik reaksiyalar:**

- **Anafilaktik shok:** Allergenga kuchli allergik reaksiya nafas yo'llarining shishishi va laringospazmga olib kelishi mumkin.

- **Angionevrotik shish (Kvinke shishi):** Yuz, hiqildoq va boshqa sohalarning shishishi, ko'pincha allergik reaksiya yoki irsiy kasalliklar bilan bog'liq.

4. **Kam uchraydigan sabablar:**

- **Hiqildoqning yallig'lanish kasalliklari:** Laringit, krupp (soxta krup).

- **Hiqildoqning o'smalari:** Hiqildoqdagi o'smalar nafas yo'llarini toraytirishi va laringospazmga olib kelishi mumkin.

- **Psixogen laringospazm:** Stress, qo'rquv va boshqa psixologik omillar ba'zi odamlarda laringospazmga sabab bo'lishi mumkin.

- **Idiopatik laringospazm:** Ba'zi hollarda laringospazmning aniq sababini aniqlash mumkin emas.

Patofiziologiya

Laringospazmning patofiziologiyasi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. **Qo'zg'atuvchi omilning ta'siri:** Hiqildoq shilliq qavatiga irritant (begona jism, suyuqlik, kimyoviy modda va boshqalar) ta'sir qiladi.

2. **Refleksning qo'zg'alishi:** Hiqildoqdan miyaga nerv impulslari uzatiladi.

3. **Efferent impulslar:** Miyadan hiqildoq mushaklariga impulslar keladi.

4. **Hiqildoq mushaklarining qisqarishi:** Hiqildoq mushaklari, xususan, ovoz boylamlarini harakatga keltiruvchi mushaklar (m. cricoarytenoideus posterior va lateral), shuningdek, hiqildoqni toraytiruvchi mushaklar qisqaradi.

5. **Nafas yo'llarining yopilishi:** Hiqildoqdagi glottis (ovoz boylamlari orasidagi tirqish) torayadi yoki to'liq yopiladi.

6. **Nafas olishning qiyinlashuvi yoki to'xtashi:** O'pkalarga havo kirishi qiyinlashadi yoki to'xtaydi.

7. **Gipoksiya va giperkapniya:** Qonda kislorod miqdori kamayadi, karbonat angidrid miqdori esa ko'payadi.

8. **Atsidoz:** Qonning kislotaligi oshadi.

9. **Organlar va to'qimalarning shikastlanishi:** Gipoksiya organlar va to'qimalarning, ayniqsa miyaning shikastlanishiga olib kelishi mumkin.

Klinik ko'rinish

Laringospazmning klinik belgilari to'satdan paydo bo'ladi va og'irlik darajasi sababga, bemorning yoshiga va umumiy sog'lig'iga bog'liq bo'ladi. Asosiy belgilari:

1. **Nafas olishning qiyinlashuvi yoki to'xtashi:** Bemor nafas olishga qiynaladi, nafas olish harakatlari kuchayadi, lekin havo o'pkalarga kirmaydi. Ba'zi hollarda nafas olish to'liq to'xtashi mumkin (apnoe).

2. **Xirillash yoki свистящий nafas (stridor):** Nafas olishga urinish vaqtida hiqildoqdan xarakterli tovush eshitiladi.

3. **Ko'krak qafasining ichkariga tortilishi:** Qovurg'alar orasidagi mushaklar va qorin mushaklari nafas olishga urinish vaqtida ichkariga tortiladi.

4. **Tsianoz (teri va shilliq qavatlarning ko'karishi):** Qondagi kislorod yetishmasligi terining, lablarning va tilning ko'karishiga olib keladi.

5. **Xavotirlik va qo'zg'alish:** Bemor qo'rquvga tushadi, bezovtalanadi va harakat qiladi.

6. **Hushning buzilishi:** Gipoksiya kuchayishi bilan bemorning hushi buzilishi mumkin, og'ir hollarda komaga tushishi mumkin.

7. **Yurak urish tezligining oshishi (taxikardiya):** Gipoksiyaga javoban yurak urish tezligi oshadi.

8. **Terlash:** Kuchli terlash kuzatilishi mumkin.

Differensial diagnostika

Laringospazmning belgilari boshqa nafas olish kasalliklariga o'xshash bo'lishi mumkin. Shuning uchun to'g'ri tashxis qo'yish uchun differensial diagnostika o'tkazish zarur:

1. **Bronxial astma:** Nafas olish qiyinlashuvi, xirillash va yo'tal bilan kechadi, lekin laringospazmdan farqli ravishda nafas chiqarish qiyinlashadi va spazm to'satdan boshlanmaydi.

2. **Nafas yo'llarining begona jism bilan to'silishi:** To'satdan boshlangan nafas olish qiyinlashuvi, yo'tal va sianoz bilan kechadi. Laringospazmdan farqli ravishda, begona jismni yo'talish yoki Heimlich usuli bilan olib tashlash mumkin.

3. **Anafilaktik shok:** Allergenga kuchli allergik reaksiya nafas yo'llarining shishishi, qon bosimining tushishi va laringospazmga olib kelishi mumkin.

4. **Angionevrotik shish (Kvinke shishi):** Yuz, hiqildoq va tilning shishishi nafas olishni qiyinlashtiradi.

5. **Krupp (soxta krup):** Bolalarda uchraydigan hiqildoqning yallig'lanishi bo'lib, xarakterli "hurayotgan" yo'tal va xirillash bilan kechadi.

6. **Epiglottit:** Hiqildoq usti qopqog'ining yallig'lanishi bo'lib, tez rivojlanadigan nafas olish qiyinlashuvi va tomoq og'rig'i bilan kechadi.

Xulosa

Laringospazm - bu har qanday yoshdagi bemorlarda uchraydigan, tezda rivojlanadigan va hayot uchun xavfli bo'lishi mumkin bo'lgan klinik sindromdir. Shifokorlar laringospazmning sabablari, klinik ko'rinishlari va differensial diagnostikasini yaxshi bilishlari kerak. Shoshilinch yordam ko'rsatish qoidalariga rioya qilish bemorlarning hayotini saqlab qolishga va asoratlarning oldini olishga yordam beradi. Tibbiyot xodimlarining malakasini oshirish va laringospazm bo'yicha ilmiy tadqiqotlar o'tkazish ushbu muammoni hal qilishda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Anesteziologiya va reanimatsiya: Darslik.** (2019). Tahrir ostida prof. A.S. Saidov. Toshkent: "Yangi Nashr". (Ushbu darslikda nafas yo'llarining o'tkazuvchanligini ta'minlash, laringospazm va boshqa shoshilinch holatlarda yordam ko'rsatish qoidalari yoritilgan).

2. **Shoshilinch tibbiy yordam: Qo'llanma.** (2020). Tahrir ostida prof. B.M. Mamatqulov. Toshkent: "Tib Kitob". (Ushbu qo'llanmada shoshilinch tibbiy yordam

ko'rsatishning asosiy tamoyillari, laringospazm va boshqa hayot uchun xavfli holatlarda yordam ko'rsatish algoritmlari keltirilgan).

3. **Bolalar anesteziologiyasi va reanimatsiyasi: Qo'llanma.** (2018). Tahrir ostida prof. N.R. Shomirzayev. Toshkent: "Ibn Sino". (Ushbu qo'llanmada bolalarda laringospazmning o'ziga xos xususiyatlari, yordam ko'rsatish qoidalari va asoratlarning oldini olish masalalari yoritilgan).

4. **O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan tasdiqlangan klinik protokollar.** (So'nggi nashrlar). Laringospazm va boshqa shoshilinch holatlarni diagnostika qilish va davolash bo'yicha klinik protokollar. (Ushbu protokollarni Sog'liqni saqlash vazirligining rasmiy veb-saytida topish mumkin).